

V B

Beispielen

Latweeschi

20. gadu smtenim atnahkot.

9
—
328

Kritisks pārskats

par Latweeschu tautas dzīvi mūsu laikā.

No

Purinu Glāwa.

Rigā, 1901.

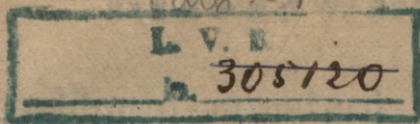
Drukājusi Kalniņš & Deitšmans, Rigā,
Mašā Srežineeku eelā Nr. 2.

1224

9/11)

Paub. 59

1953

0309093978

- I. Wispahrigsapfstats.
- II. Semtopiba, ruhpnēeziba un amatnēeziba.
- III. Tirdsnēeziba un lūgnēeziba.
- IV. Raftsnēeziba un amišnēeziba.
- V. Siniba un mahtla.
- VI. Sadstīwe un gimene.

Motto: Nē, šlahrda nedrihfti fudrabs
buht,

Ne mišinsch želts.

Bet pateefs nopelns

Sai ir godā želts! —

I. Wišpahrigs apfkats.

Naw leedsams, ka Latweeschu tauta peeder pee tām tautam, kuras ahtrā attihstibā, gan šaimneezigā, gan garigā, wirschas uš preefšchu ar neatturamu šparu un jaušmigu schirgtibu. Kā tumsā un nošpeestā gaisā noturets stahds, isnefts šaules gaismā un brihwā Deewa dabā, preezigi usfel kofchā kuplumā, tā ari Latweeschu tautas dšihwe, pehz eeguhtas brihwibas, sel un plaukst uš wišam pušem, ahtri un tihri waj azim redsot, par preeku katram pateesam žilwezes attihstibas draugam.

Bet nefur ari naw tautai leelakas breešmas, nofkucht uš malbu zekeem, nekā tur, kur tās, ahtrā attihstibā eedamas uš preefšchu, newar atfkatitees uš peedšihwojumeem, paraugeem un žeta rahditajeem pašchu dšihwē. Ko wezas kulturtautas isdšihwojušchas pa gadu šmteneem zauri, tas mums pa daktai, itin kā kurjēr-wilžeena šehshot, jaišdšihwo pa gadu desmiteem. Wišu, ko žiti kulturā radijušchi, mehš dabunam gatawu; šweščā semē ta augušt un radita, ne muhšu šehtā, ne muhšu laukōs. Wiša šchi šweščā bariba mums šewi jašagremo, lai waretum pašchi no šewis šo radit, lihdsi strahdat kulturās paplaščināšanā un pazelšchanā weenā waj otrā šinā. Tahda špehja attihstiba weernmehr šameenota ar pahršteigščanos un maldiščanos, no kurām kluhdam tautas, kas lešnam pa gadu šmteneem štaigajušchas šawu patšahwigu attihstibas gaitu, daudšejadā šinā isfargatas. Wišu augščā teikto eegamejšot, kritiškš pahršfkats par muhšu tautas dšihwi muhšu pašchu laukōs dabun jo eewehrojamu nošihmi.

Tahdâ pahrskatâ mehs wispirms dabunam fchaurâ aind redjet, fo mehs lihbf fchim darijuschi, pehz fa zentufchees un fo panahufchi. No ta warefim mahzitees, fas wehl jadara waj ari fas jadara zitadi. — Un otrâ fahrtâ kriht fwarâ apstaklis, fa fchis laikmets peefeenas klahf nahkotnei, stahw ar to teefchâ un zeeefchâ faharâ. Wiseem wehl atminâ un weegli iffinami fwarigakee notikumi, wiseem teefkba un fpehja, lih dji strahbat pee tautas nahkotnes uf tās pahrlleezibas pumata, kuru tee eeguwufchi, pagahjuufchos notikumus nopeetni un pamatigi nowehrodami un apfwehrdami.

Schis pahrskats, protams, nebuhs pilnigs, weenkahrt jau tadehl, fa mums nebuhs eefpehjams wifu aifnemt un aprahdit, fas muhfu tautas dsihnes attihstibai bijis par kawelli waj fas buhtu noderejis par weizinafchanu, tomehr ari tã fprauftãs robeschãs, zeram, warefim daschu fo apluhkot, fo mums der pamatigafi pahrfinat un nopeetni pahrdomat.

Runajot wispahrigi par Saiweefchu tautas fadsihwi, jaleezina, fa tajã daudi fas gahjis stipri uf preefchu, kaut ari daschã jinã nowehrojama itin tã wirfifchanãs uf launo pufi. — Muhfu semê ir iffkatram pagastam fawa pirmmahzibas fkolã, gandrihf katrai draudsei ir fawa augstaka (draudses) fkolã. Skolotaji un fkolas, wispahf nemot, teef no pagasteem un draudsem peeteekofchi, pat labi apgahdati, tã fa mums, pehz nefeno gadu peedfihwojumeem, buhtu te fagaidami jo jauki augli tikumibas un wispahrigas, leetderigas ifglhtibas finã. Wet peedfihwojumi mahza, fa peemehram pahrmehrigã dserfchana jeb fchuhtiba nebuht neeet wehlejamã mehriã mafumã, kaut gan ari eewests degwihna monopols, leezina jo projam, fa neeet mafumã ne pahrmehrigã teefafchana, ne ari parasteer noseegumi (fahdfibas u. t. t.), ja, fa pat no jauna atmostas netikumi, tã „meitãs eefchana“, un peerodas jauni klahf, peenemdami jaunu weidu, faufdamees par „puifchu ballem“, „klubeem“ u. t. t., wifk tahdi rihkojumi, kuzi nekahdi newar weizinat ne tikumibu, ne ari

žitadu isglihtibu. Rā nu war notift tahdas leetas semē, kurā skolas apstakli, tā minets, deesgan apmeerinoschi? —

Mums te janahk pee atsinibas, ta wajag talkā eet pašchai mahjas audsinaschanai un mahjas mahzibai. Uzim redsot, behrnu dwehseles isglihtibai un tikumibas attihstibai jau mahjās jaleef droščaki pamati, wirs kureem tad waretu pazeltees skolā sneegtās mahzibas un wirs kureem waretu ari pehz „skolas laikeem“ turpinatees pateesja un šekmigakā tahlaka isglihtiba širds un prahta sinā. Par mahjas isglihtibu un mahjas mahzibu, protams, wispirmā kahrtā jau jagahdā pašcheem wezakeem, bet, eewehrojot pašču wezako apstaklus, tā masu isglihtibu, newaku u. t. t., te janahk talkā muhšū dwehseku ganeem ar šawu leelatu špehju un augstaku gribu, fewišchi jau runajot par lauku apstakeem. Tahds darbs naw peeskaitams pee wīnu nopelneem, bet pee wīnu peenahkumeem. — „Zaujāt tos behrnīnus pee manis nahkt“ u. i. t.

Saimneezibas sinā, par špihti wišam tam, mehs tomehr redsam jo eewehrojamu us preeščū eeschanu, ar to ari šaweenojas augstakas isglihtibas isplahtišchanās. — Salihsfinot ar šenakeem laikeem, muhšū tautai tagad ir drošči ween dešmit lihdš simtkahrt leelaka manta, nekā gadus 30 un 40 atpakaļ. Do jau pa daļai deesgan šaidri redsam us laukeem, bet jo špilgtaktas triht azis pilšehtās. Kas Patweešchi bija preešč 30 un 40 gabeem muhšū pilšehtās, peemehram Nigā? Un kas wīni tagad ir? Bairakās masās pilšehtās ari jau pašchwaldibas groschi atrodas wīnu rokās, šekas no wīnu turibas un intelligenzes šchirgtas un špehzigas peenemšchanās. Un šchi peenemšchanās, azim redsot, aug augumā. Zaur to ari isšaidrojas leelā peepļuhščana augstkolās, kurās, par špihti wišeem „gruhtajeem“ laikeem, šimteem Patweeščū semneku dehlu zensčas ahrā us augstaku šadsihwes stahwokli. Un par tahdu zenschanos, kureš patees zilwezes draugs lai par to nepreezatos?! Un tomehr ari šchai sinā buhtu kas japešihmē. Ja šudē noluhkā, lai ar šawām šinibam wehlat eeguhu

augstaku, zeenigaku stahwólk dšihwê, neſkatotees uſ galweno, iſto iſglihtibas mehrki, uſ eekſchejâ zilwekâ fa-
fneedſamu leelaku pilnibu, tad tas mehl žif ne-
žif ſaprotams. Bet kad mums japeerebſ gadijumi, un prott
wehl iſti beeſchi, no kureem kâ mahtin uſmahzas domas,
itin kâ baſchfahrt teek ſtudets tikai tapehž, lai wehlaſ nopre-
zetu bagatu ſeemu un tã ſew ſagahdatu beſruhpiġu dšihwi,
tad tas wairs naw ne jauki, ne kreetni. Žaur tahdu uſ-
krihtoſchu ſelta ſiwtiķu ſweju Latweeſchu ſtudete
wihri ſaru labo ſlawu tautã newairoſ, un ta
taiſchu wineem ari nedrihſti buht weenaldfiġa. — Ar to jau
nebuht negribetum teikt, ka ſtudeti wihri nedrihſtetu prezet
bagatas mahtes meitas, bet tahdas prezibas nedrihſt pahr-
wehrſtees par ſweju. — Bet tas tikai tã garam ejot. —
Galwenã leeta ir un paleek, ka Latweeſchu jauneki zenſchaz
pehž ſinibãm, pehž augſtatas ſkolas iſglihtibas.

Ja nu zenſchanãs pehž augſtatas iſglihtibas, pehž ſinibãm,
ſkolas zekã ir jo dšihwa un ſpariġa, tad ne gluſchi ta pati
ſchirgta zenſchanãs pehž ſchim ſirbſ un gara mantam eeweh-
rojama žitã žekã, t. i. žaur paſchiſglihtibu
wehlaſã dšihwê, aiſ tã ſaukteem ſkolas gadeem. Un
tomehr ſchis iſglihtibas zekſch naw nebuht maſal ſwarigſ,
waj maſal ſekmigſ, nekã ſkolas zekſch. Gluſchi otradi. Paſch-
iſglihtibas, paſchmahžibas zekſch ir iſ katra žilwekã un wiſas
tautas dšihwê no wiſleelakã ſwara. Katram dšihwam un
a pſinigam paſaules pilſonim, kaſ grib eet lai-
kam un nemitigajai attihſtibai lihdi, wiſu žauru muh-
ſchu jamahzas no jauna klahht, laut tas ari buhtu
baudijis neſin tahdu ſkolas iſglihtibu. Un kaſ to nedara,
tas paleek ſawam laikam atpaſal un teek nereti pahripehtis
no teem, kuri ar maſaku ſkolas mahžibu wehriġi ſekojuſchi
attihſtibas gaitai un paſchi nemitigi mahžiuſchees klahht, ka
wineem truhka un ko dšihwe praſija. Paſchiſglihti-
bas zekſch ir ſewiſchki mums, Latweeſcheem,
no wiſleelakã ſwara, un taſ rahdams un uſ
ſirſnigako eeteizams iſkatram žentigam
žilwekam.

So samehrâ tîkai neezigai tautas dakinai eespehjams
 skolâs zekâ peekluht pee pamatigakas, ihstas un augstikas is-
 glihtibas, wîsam leelajam tautas wairumam jaapmeerinas ar
 toti nepeeteefoschu isglihtibu, ja to jel maj wairs waram
 faukt par pateesu isglihtibu. Pa leelakai datai ta ir tîkai
 ahriga apwahlaschanâs ar dascham sinaschanas drumslam.
 Sîhdsiektu truhkums un ziti apstakli leelajam wairumam leedj
 famus behrnus skolâs pamatigi un ihsti sekmigi isglihtot. —
 Dapeh3 te janah3 paschisglihtibai talkâ un skolâs behr-
 neem dsili sirdi eespeeschama pahrlée-
 ziba, ka ihstâ isglihtiba teem wehl fa-
 sneedsama pascheem zaur schirgtu un neat-
 laidigu paschmahzibu peh3 skolâs gadeem.
 — Un ar wîsâm faknem is tautas jaisrauj
 nelbsigee aisspreedumi, itin kâ jauneklîm waj
 jaunawai peh3 skolâs gadeem wairs neflahotos
 mahzitees un tahlak isglihtotees, itin kâ pee-
 auguscham zilwekam buhtu waj jakounas
 mahzitees, jo tas tatschu jadarot tîkai behrneem. Schahdi
 aplami, ihsti atpakat-rahpuku usfkati buhtu waj ar uguni
 isfkauschami.

Un ja jau schahdi neprahdtigi usfkati faitet faitè ikkatram
 indiwidam par sewi, to atturedami no tahlakas zenschanâs
 peh3 pilnigakas un kuplakas firds un gara isglihtibas, kûrai
 waj allasch eet blakus ari leelaka laiziga labklahjiba, tab tee
 wehl jo kaitigaki wîsai wesalai tautai, kûra tatschu fastahw
 no scheem indiwideem. — Un schi weenalbsiba pret paschis-
 glihtibu un neisprachana pret schahdas isglihtibas wehrtibu
 un nosihmi ir muhsu tautâ teescham jo leela. — So tîkai
 tâ waram isfkaidrotees tihri waj netizamo faktu, ka schajâ
 tîf fklâi daudsinatâ „araju“ tautâ „weenigajam aro-
 da laikrakstam „Semkopim“ ir tîkai pahris tuh-
 sto3chu abonentu, samehr schim skaitam, laikrakstam un
 paschaj „araju“ tautai par labu un godu, wajadsetu buht waj
 10 reises leelakam. Redfams, ka neprot zeenit un apwehrt
 paschisglihtibas nosihmi, jo gandrih3 jau katrs „arajs“ juh-
 tas sawâ arodâ tîf gudrs un warens pratejs, ka tam wairs

newajag nefa klast mahzitees un fa tas war pilnigi apmeerinatees ar behdigi truhzigajam un kluhdainam drumklam, furas schajâ arodâ atmet weens otrs wispahrigs laitraksts. Nesapratigafa un kaitigafa uspuhtiba un weenaldfiba gan aplam naw domojama. Taisni semkopibâ, laufkaimneezibâ wajag katram nopeetnam un sapratigam darbineeekam muhju laifds sekot ar leelako usmanibu fawa aroda attihstibai, ja tas negrib kaimneezigi wahrgt, nihfulot un pehdigi teescham panihkt un isputet.

Kaut ko lihdfigu, lai gan ne tik leelâ mehrâ kaudâ finâ, eewehrojam ari zitds arodos. Mas jau mums ir to arodifku rakstu, bet zik tee teef lasti un pirkti?! Gesahka isnahkt „M o d e s W e h s t n e f i s“, schurnals ar plaschu programm un deesgan bagatu un daschadu faturu. Tas gribeja buht ne tikai weenkahrifcha fetroderu awise, bet gribeja peekopt wispah mahjas kaimneezibu, amatneezibu, mahkflu un literaturu. Buhtu jadamâ, fa schahdam arodifklam usnehmumam rafees wifâs malâs darbigi lihdsstrahdneeki un, pahr wifam leetam, lastitaji, abonenti, bet tas nebuht tâ nebija, un jaunajam aroda schurnalam drihfi ween wajadseja apstahtees.

Ar 1901. gadu isnahkt diwi leeli tehniski-finiski rakstu krahjumi: „M a s c h i n u b u h w = f k o l a“ un „B u h w = f k o l a“. Kaut gan scho leelo un gruhto isdewumu weenbalkigi un ar frfnigu atfinibu apweizinaja wisa Latweeschu awischneeziba un tam ari wehlfakâ gaitâ palihdseja zeku lihdsinat, wina lastitaju un nowehmeju ffaits tomehr naw kamehrâ nekahds leelais un wareja drofchi ween buht diw un trihsfahrt tik leels, lai wismaf defmitâ daka no muhju amatneekem un ruhpnneezibas darbineeekem peekluhtu pee wineem tik loti wajadfigam aroda sinibam, lai wismaf fimitâ daka dabutu kahdu jaunmu notam, zik daudf wajag prast un attihstitâs tautâs ari pateefi prot, lai waretu fauktees par famu amatu pateefem meistareem.

Дозволено цензурою. Рига, 29-го декабря 1901 г.

Druckaufschi K a l n i n s c h u n D e u t s c h m a n s, R i g a.

Zif mas ispraschanas, zif mas tahdam pasahfumam zeenigas jauhmibas bija japeedshwo, to scho rindinu raksttajs, ta mineto mahzibas wehstulu isdewejs-waditajs, wislabaf sin. Mahzibas wehstulu pirmajam 6 waj 7 burtnizam isnahku scham, isdewejs greefas ar jo laipnu usaizinajumu gandrihs pee wifam Rigas fabriku walbem, lai tas, waj nu paschas pa eksemplaram abonejot waj sawus zentigafos strahdneekus us aboneschanu mudinot, weizinatu usnehmumu, kusch, azim redsot, ar laiku nahktu wifai ruhpnenezibai par labu, kurai tas palihdsetu sagatawot kreetnus un spehjiqus darbineekus.

Un kahdas sekmes bija scheem usaizinajumeem, kur mums Rigā fabriku un leelaku darbnizu flaits sneedfas jau simtōs? — Weena fabrikas walbe (Lange u. Söhne) atsuhtija usaizinajumu ar paraugu burtnizu neatplehstu un bes peesihmes atpaka, weena zita (Sölzermann) atsuhtija to atpaka ar peesihmi, ta winai tahda grahmata nederiga (nicht verwendbar), wifas zitas turpretim nelikas par usaizinajumu ne pa wifam finot. Tifai kahdas pahris fabriku waldes (Latweeschu ih-paschneeki) usaizinajumam lita setot pastellejumus. Te nu par atwainojumu waretu minet, ka fabriku waditaju leelum leelelais wairums ir zittauteschi, lai gan schahdās leetās deretu pazeltees pahri par tautibas robescham, eewehrojot kopigās saimnenezibas intereses.

Bet isdewejs ari issuhtija gandrihs waj wifam muhju Latweeschu bibliotekam usaizinajumu, lai tas zaur aboneschanu nahk grehtajam usnehmumam talkā. Usaizinajums ari bija wahrdu pa wahrdam nodrukats muhju wiswairaf lasitā un isplatitā awise „Valt. Wehsinejt“. — Un kahds panahfums tam lihds schim bijis? Bibliotekas, kuras usaizinajumam palauhsjuschas, waram usflaitit pee saweem 10 pirksteem un tomehr muhju biblioteku flaits eet simtōs! — Un sewischki behdigi paleek ap firdi, kad eewehro, ka schi weenalbsiba un neispraschana teek parahdita ari no muhju wiseewehrojamako un wezako beedribu biblioteku waditajeem.

No tam redsam, zif mas teek zeenita un iprasta ar o = du, t. i. praktiskā dsihwe leeti derigu un nepeezeschami waj adsiigu sinibu nosihme

ja u pee pašcheem tautas garigas dšihwes waditajeem, waj tad jel kahds brihnums, ka ari tautā pašchā atrodam jo leelu weenaldšibu un behdigu neispraščhanu ņchāi ņinā! — Scheem kungeem, wismaņ dalaņ no teem, kahds „jauks stahņis“, azim redņot, ņwer daudņ wairak, nekā techniņku ņinibu kraħjums, kureņch wiņai muħņu ruħpneeku un amatneeku kaħrtai buħs neiņņiħtņioņchņs gariga ņpeħta awots. Šchi neiņņpraščhana pa dalaņ iņņkaidroja ma zaur agra ko iņgliħtibas wirseenu muħņu semē, kura maldot, kā reħlak tiņs plaščhaki apraħdits, paņtaħweja leeli aiņņpreedumi pret praktiņko, techniņko iņgliħtibu.

Zaunajam gadu ņintenim peenakurņcham, ņcheem apņatkeem nu jatop zitadeem. Tautas wispeħdeja dšihņlinā jaeepuħņt neņchaubigā paħrleeziba, ka ņinaņchanas un ņewiņchli praktiņkās, techniņkās ņinaņchanas ir leelakā wara, droņchakais, wismasak maldigais zekņch uņ laižigu un garigu lablahaħjibu, un ka ņchis ņinaņchanas mums jaeeguħņt neneen ņkolaszekā, kureņch, kā jau aiņraħdits, muħņu apņatkōds daņchadā ņinā jo gruħts un nepilnigs, bet ka mums ar nopeetnibu un nerimņtoņchu zentibu un neatlaidigu iņturibu tās jaeeguħņt, japapildina un japaplaņchina ari paņchiņgliħtibas zekā, maħzotees weennotak, waj liħdņ kapa malai, wiņu, kas zilwekam leeti derigs pee wiņa ņirds iņdaiņkoņchanas un praħta apņkaidroņchanas un noruħdiņchanas

Ar wiņeem ņpeħteem mums jagahdā, ka wiņabas derigas ņinaņchanas eepluħņt muħņu tautas dšihņlu dšihņlinās, lai ta taptu ņpeħžiga un ņchirgta uņ ņekmigu ņazenņibu paņaules dšihwes žihnā. Un ja pee mums no weenas un otras puņes teek ar leelu zentibu apgaħbatas derigas graħmatas, tad no treņchas un zeturtas puņes ne maņak ruħpigi un zentigi jagahdā par ņcho derigu graħmatu iņplaħtiņchanu tautā. —

Šchāi ņinā nu teeņcham wajadņetu un pee daudņ maņ leelakas nopeetnibas te ari beņ leekām gruħtibam

waretu ihsti ſekmigi ſtrahdat katrs iſglichtots un pehž iſglichtibas nopeetni zentigs tautas ložeklis. — Muhfu dwehſelu ganeem un ſkolas druwās darbineeſeem jau wiſpirmā lahrtā jauki peederas gahdat par derigu grahmatu un derigu ſinaſchanu iſplahtiſchanu katram ſawā darba un dſihwes apgabalā; wineem tas neween pehž ſawa amata jauki peederas, wineem ari uſ to wiſlabakā un leelakā iſbewiba. Waj ſche teeſ wiſs darits, kaſ buhtu darams? Kaħds wareni plaſchs un Deewam iihſams darba lauſs gan te naw atwehrtis, tikai to preezigu darbineeſu — zih maſ! —

Bet derigu ſinaſchanu un grahmatu iſplahtiſchanu war weizinat ne tikai muhfu garibſneeki vn ſkolotaji, to war, kā jau teiktis, darit katrs ſapratigs un nopeetns zilweks ſawā wairak waj maſak plaſchā aplahrtnē. — Loti teizami peemehram buhtu, ka uſ laukeem un piſſehtās muhfu zentigakee jauneeſchi ſadotos kopā maſakōs pulzinōs uſ kopigu laiſkraſtu un derigu grahmatu aboneſchanu. Tahdu laſamu pulzinu dibinaſchanu wajag katrā ſinā weizinat un uſ to nudinat wiſur un weennotak. Buhs muhfu jauneeſcheem leeti noberigs laika pawadijums, nees tee domat uſ neleetibām, nedſ tikſees teem tās darit. Tas buhs wiſlabakais lihdselkis, aptarot dſerſchanas netikumū. Tā turpmakas paaudſes tiks atturetas neween no neleetigas iſſchkehrdibas, bet ari peenahžigi ſagatawotas uſ raſchigu (produktiwu) darbibu. So raſchigā darbiba ir tas droſchais, neſaſchkelamais pamais, wiſs kura katrai tautai jazenſchas zeſt ſawu nahſotni, ſawu labklahjiibu vn laimi; raſchiga darbiba — materialā un garigā ſinā — ir katras tautas neiſſihktoſchais un nepahrwaramais ſpehks. —

Un uſ kuru puſi — par ſpihti nupat aprahditai techniſko arodu ſinibu nezeeniſchanai — tomehr ari pee gara mantu eeguſchanas pehbejōs gabōs pee tautas ſwari ſweras, redſams no tam, ka Riģas politehniſkais inſtituts ween peewilzis pee 200 Lat.

w e e f c h u s t u d e n t u , t . i . a p m e h r a m p u f i n o w i f a
Latweefchu studentu fkaita. Ta ir leeziba, ka Latweefchu
tauta, zensdamees pehz gara gaismas, peegreesufees
wairaf tehniskam finibam, kuras muhju laikds
tif nepeezeefchamas tautu fazenfibā un zilweku wispahrigā
jihnā dehl pahrtikas, finibām, kuras ir materialās produkzi-
jas brofchais, nepeezeefchamais pamats. — Ari te tautas
genijs pats no fewis nowehrfees no neproduktiwām finibām
un pats no fewis peegreesees produktiwām. Es fatu : pats
no fewis! Zo teefcham, mudinataju uf to tautai ir famehrā deefgan
maf bijis; maf bijis to faprahtigo wihru, kuzi jau laikā buhtu
nojehgufchi tehnisko, praktisko finibu swaru un tautu
mudinajufchi uf fcho finibu eeguhfchanu.

Glufchi otrabi. Wehl naw dauds gabu atpakaf, kad daschs labs
Latweefchu wihrs, kura spreedumam wina mafakee brahli pee-
fchihra leelu swaru, politechnikas studentu n e m a f
n e g r i b e j a a t f i h t p a r p i l n t e e f i g u s t u -
d e n t u ; t e c h n i f k ā s f i n i b a s t i f a u f f k a t i t a s p a r m a f w e h r t i g a -
fām, mafaf zeenigām, kà tà fauttās humanistigās studijas,
kuras fagatawo mahzitajus, likumu pratejus, waldneekus,
ahrstneezibas wihrus u. t. t. — Weenfahrscho wezako augstakā
godfahriba isgahja uf to, fawu lolojumu reis redset par mahzitaju,
par dakteri, par adwofatu

Det laika ritenis, neapturami greefdamees uf
preefchu, pahrwehrtā lihds ar apstahfleem ari uffkatus.
Mahzitaju tapa wairaf, neka to mahzitaju weetu resp.
muischu, ari dakteru un adwofatu trubkuma drihs nebija, un
tagad to wiju gandrihs jau ir par dauds. Un tà tas nahzis,
ka tehws, kuresch jaunibā politechniki faufaja par „fkolenu“,
bes fautreschanās fuhta fawu dsimtes turetaju realgimnasija
un leef tam tapt par politechnikas studentu, kuru fchimbrif-
scham gan neweens prahtigs zilweks wairs neuffkatis par
semaku uniwersitates studentam.

Un lihdsigus uffkatus, kà nupat minetais dehla tehws,
Deewam fchehl, ari lolojufchi muhju awifchu waditaju leelakā

data, kapehꝫ ari Latweeschu awischneeziba samehrâ mas lihðfi strahðajukt pee pateefa faimneezibas progressa, bet gan weená un otrâ sinâ wairaf kâ wajabfigs kawejupees padebeschôs, kamehr pateesâ dshiwê un pasaulê palika neaptopta dascha laba apkopjama druwa. Muhfu jaunlaiku awischu pirmee waditaji pa labai datai neisprata un warbuht ari tagad wehl pilnam neisprot Latweeschu awischneezibas usbewumu un peenahkumus. Ne awischneezibâ, ne zitur kur mums der schabloniski rihkotees pehꝫ fweeschem paraugem. Katrai tautai, katrai semei ir sawi ihpafchi apstakt, sawas fewischkas wajabsibas, kas jaewehro un kureem ar gudru sinu japeemehro wisa rihziba.

Bet Latweeschu tautas genijs, atswabinajees zif ne zif no gadu simtena ilgâs wehrðsibas lahsta, tuhðaf jau pats sinajis atrast zeku us raschigo produktiwo darbibu, lai gan wehl itin kâ pats neapsinadamees, itin kâ klauðdams wairaf instinktam. Tâ mehs redsam, kâ pehðejôs gadôs wisâs malâs dibinajas beedribas, kurâm noluhks, ja ne teeschi, tad tatschu aplinkus, weizinat scho produktiwo, raschigo darbibu. Kurp ween azis wehrscham, pilsehtâs un us laukeem, wisur dibinajas un darbojas ar pa labai datai ihsti teizamâm sekmem krahj- un aisdewu kafes, pahrtikas un semkopibas beedribas. Taupischana un krahschana paschas par fewi gan wehl naw nekahða raschiga darbiba, tatschu tâs winai ir nepezeeschamais pamats. Un scho pamatu mehs nu redsam wisur leekam un stiprinam, un sakrahðâ nauda top tahlaf dota raschigai, produktiwai darbibai, lai raschotu un wairotu laizigu un garigu mantu. — Tas ir pareisais, wefeligais un ari raschenais wirseens muhfu tautas attihtibas pehðejâ laikmetâ.

Dikai aif neisprahšanas war fuhrotees par to, itin kâ Latweeschu tauta sawôs zenteenôs atlaidusees. Nê, ta naw atlaišanas no tautas zenteeneem, bet gan paplaschinšanas un pafsilinšanas. No pasaku un tautas dseesmu krahšanas,

deftigu runu tureschanas, no ftatu wahrdu treelfchanas un Latweefchu tauta, pateizotees jawam laimigam un wefelam genijam, pahrgahjuft famehrâ deefgan ahtri uf wispahrigu, wifas pafaules deenas kahrtibu, uf furas allafch laikôs stahwejis, tagad stahw un stahwès aifwoen turp'ikam rakstits: rafchigs, produktiws darbs. Ne muhfu mafàs tautas data ta ir, iffpreest waj pat iffchirt, kahdâ kahrtâjanoteefchaj rafchigai darbibai. Tikai us pamateem, kuxi fchim brih fcham no likuma un wispahrigas fadfi hwes kahrtibas atfichti, meh sar fek mêm wara m ifkopt un nodibinat fawu tauti fku dsi hwi. . . Mums japreezajas no wifas frds, ka te atkal nahzis palihgâ Latweefchu tautas wefelais, fpehzigais genijs un uf ahtru rofu dariijs galu jaunu fehnu ftrahwaineem ekperimenteem.

Det muhfu tautiba un tautas dsihwe mums jatur zeenâ un godâ, uf to mums jaraugas kâ uf fwehtnizu, kura deg ta fwehtâ, muhfhigâ uguns, kas mums dod dsihwibu un fpehku wifem muhju deenas darbeem, dod muhfu dsihwei faturu un augstakus mehrkus. Tapehž mums ar ruhpihu un fwehtu nopeetnibu jagahdâ par to, ka fchi uguns nekad neifdseest. Ja, muhfu tauta un tautiba lai mums allafch laikôs ir mihtlas un dahrgas mantas, fposchas, neaifteekamas un neaptraipamas rotas.

Naw teefa, ka tautibas jautajums jau nowezojees un metams pee wezajeem krahmjeem, kâ to daschi domâ, kas labprahft dehwejas par „jauneem“ un „gudreem“. Muhfu dsihtenê tas ir ari fadfi hwes un fainneezibas jautajums, kapehž ween jau tam nahft dauds fwara klast. Te naw runa no leekas leposchands ar tautibu, te ir runa par dsihwes nopeetnibas pareifu ifpraschanu.

Uf fcha drofchâ un fkaistâ pamata stahwot, lai tad pra-
duktiweis, rafchigais darbs, ir muhfu
zenfchands fauzeens. Wahft kopâ laizigu mantu un ba-
gatibu, wahft kopâ un pee fawinatees garigu fpehju uf
wifam pufem un wifôs arodôs, ta lai ir muhfu nemitigâ
zenfchands.

Kas kahdu tautu dara ſpehzigu un laimigu, tas ir wi-
 nas laizigas un garigas mantas bagatais kraļjums. Un
 laizigā un garigā manta nekādā nav ſchīramas; tās ſaiſtas,
 wiſpahr nemot, kā dwihni kopā. Tapehz mums jaſrahj un
 jawahſ un jaſaſcho ſchis abas mantas, laizigā un garigā. —
 Un ne beſ ſinas es minu, kā pirmo — laizigu man-
 tu, tapehz ka ta ir pamats, wiſs kura eeguſtama otra —
 garigā manta. Bet ſchi pehdejā atkal dod leelaku
 ſpehju eeguht pirmo, un tā winas abas peeder neſchīrami
 kopā, un abas winas lai ir un paleeſ muhſu zenteenu mehr-
 auklas un noteizejas.

Cekam mehſ pahrejam uſ muhſu tautas dſihweſ
 ſihkaku apſpreeſchanu — pehz daſchadām, ſahkumā minetām,
 nodakām, — mums japeeſihmē, ka daſchōs ſpezialōs arodōs,
 kuzi muhſu ſinaſchanai ſtahw attahlat, mums laipni ar ſa-
 weem ſpreedumeem nahſt talkā daſchi ſcho arodu leetprateji.

Jau no ihſā wiſpahrigā apſkata zeen. Laſitoji warēs
 nojauſt, kahdā garā nedomats ſneegt apſpreedumus par Lat-
 weeſchu tautas dſihwi. Apzeretajam paſcham bijuſt iſdewiba
 pahri par 20 gadeem nepahrtraukti un ar uſmanibu ſekot
 Latweeſchu tautas attihſtibas gahjeenam, wiſch ir allaſch
 ſtahwejis zeeſchā ſakarā ar ſcha laiſmeta pirmajeem wiſpah-
 ribas darbineeſeem un ir nu jau wairak kā deſmit gadus bi-
 jis paſtahwigs lihſdarbineeſs Latweeſchu awiſchneeziā. —
 Wīnam tapehz neweens negribēs nopeetni noleegt apſpre-
 ſchamā preeſchmeta peeteekoſchu pahriſinaſchanu, tapat kā wina
 lihſſchinejā darbiba Latweeſchu rakſīneeziabas druwā ſchēet
 galwojam par to, ka apſpreeſchana notiks nopeetnā un ob-
 je k t i w ā g a r ā, pee ſ a m meh ſ t u r e ſ t i m e e ſ p r a k t i ſ k ā u n
 a i ſ t e t i ſ k ā w i r ſ e n ā. — Mehſ apzereſt un ſwehrſim draugu
 un ne draugu darbus ar teem paſcheem taiſnibas ſwareem, kā to
 no katra apſpreedeja praſa augſtaka tikumiba un apſkaidro-
 tais prahts. Tapehz mehſ tomehr neeſim pretneekus leeki
 ſaudſet, nedſ draugus leeki bahrt un raht, lai ſchahdi lehtā
 fahtā iſwairitumees no partejibas pahrmetumeem. Ari ſe-
 ſewiſchu ſtingribu tiſs graiſita paſchu leeliba un nepeeſlahjiga

tirgus reklāma, nepateesība, leekulība, uspuhtīga newihschība,
pusisgihitības eedomība un gara tufschība, zeeschi tarotees
pee sprauštās bewifes:

Nē, ffahrda nedrihst fudrabs buht,
Remiñsch felts.
Bet pateefs nopelns
Lai teef godâ zelts! — —

Дозволено цензурою. Рига, 24-го января 1902 года.

Drufajufchi Kalniñsch & Deutfchmans, Rīgā.

II. Lauksaimniecība.*)

Sewiški pagahjusča gaduſimtena beigās Latweeſchu tautu winas paſchaudſinati glaimotaji runās un rakſtōs leelija par ſemkopju tautu. Un newis tai ſinā, ka bħtu apbrihnojama ſihſtā iſturiba, ar kuru Latweeſchi peekeras no tehweem mantotam darbalaufam, weenalga — waj tās patihk, waj nepatihk, bet leelija tai ſinā, it ka Latweeſchi bħtu apdſimufchi ar ſewiſchu, ahrkahrtigu apdahwinajunu uſ lauksaimniecību, un it ka wini lauksaimniecībā waretu uſrahdit jau leeliſtus, paſaules ſlawenus panahumus.

Ja behrnam paſtahwigi glaimo, to winam paſcham dſirdot pret ſweſcheem ſlawē par gudru, ſkaiſtu, labu u. t. t., tad, ka ſinams, maitā behrena rakſturu, poſta wina peeklahjibas juhtas, wahjina ta uſzihtibu, kauſchu walodā ihſt ſakot — behrnu ar waru taiſa par nelahgu zilweku. Gluſchi tahdi panahkumi daudſkahrt hijuſchi muhſu ſemkopjeem' iſſaziteem glaimem. Ka muhſu ſemkopjōs wiſpahrigi ſlehpjas kreetns kodols — par to neſchaubihmees. Bet ka muhſu tautas attihſtiba wiſpahrigi un muhſu lauksaimniecibas attihſtiba ſewiſchi, atrodas wehl behrnibas laikmetā, ta tikpat neapgaſchama un weegli iſprotama un iſſkaidrojama pateeſiba. Wehl lihds notezejuſcha gaduſimtena widum un Lat-

*) Behj wiſpahrigā apſkata nu waram pahreet uſ muhſu tautas dſihwes un darba ſewiſchkeem arodeem, ka to gramatinas ſahumā eſam noteikuſchi un eſihmejuſchi. — Dodami preeſchrofu ſemkopibai, ka Latweeſchu wiſwezakam darba arodam, kauſim wahrdu agronomam J. Bergakungam, Jelgawas Lauksaimniecibas Beedribas eerihſotās preeſchſih migās ſaimniecibas un iſmehginajumu lauku waditajam Behrsmuſichā lauksaimniecibas laikrakſta „Semkopis“ redaktoram un daudſ ſpezialu, ſemkopibas rakſtu ſazeretajam. — Tā ari zitōs arodōs mums laipni uſnehmuſchees ſneegt apſpreedumus kreetni un pamatigi ſawu arodu paſtneji.

weeschu lauffaimneeku jeb semkopju wahrda ihstâ nosihmê gandrihs nemas nebij. Muhsu lauta nebij semkopju lauta, bet pee semes fâstita semi apstrahdataja lauschu schira. Muhsu faimneeki pateestbâ bija tâ fâukti semes kalpi, kuri tâ algu par semes ihpafchneekam strahdatu darbu, dabuja sinamu gabalu semes paschu leetoschanai. Waj tahdôs apstaktôs wareja buht runa no patstahwigas, labi pahrdomas un faprahtigas faimneekofchanas! Darbus mahjâ strahdaja pehz muishâ noskatitas schablonas, daudsfahrt pat pehz muishas doteem fihleem preekschrafsteem. Titai wehl feschdesmitôs un septindesmitôs gadôs muhsu faimneeki (kroneneeki un fâ isnehmums reti dsimti ari warbuht agrak) no semes strahdneekem pamafam pahrwehriâs par patstahwigeem faimneekotajeem. Un te jau astondesmitôs gadôs, muhsu semkopi, muhsu mas isglihtoto waj pilnigi neisglihtoto semes strahdneeku fahf daudfinat par leelu leetprateju, kura flawa fneedsotees tahli pahr par wina dsimtenes robeschâm lihds pat fimteem werstju tahlâm eekschejâm gubernam.

Weenfahrschais semneeks jau tâ ir deefgan^m stuhrgalwigs un eedomigs, kas no ahreenes ne labpraht peenem pamahzibu. Muhsjo aptwehpinafchana ar glaimu wihraku padarija wina pascha eedomâs par waj tihri nemaldigu. Par nelaimi schee ar sinamu noluhku (peem. laitrakstu lastaju swejofchanas waj runam un raksteem peekriteju eeguhfchanas labad) waj aplamâ pahrleezibâ iisazitee glaimi maitaja taisni paschus attihstibas fahrakôs un spehjigakôs lauffaimneekus. Jo titai schee lastja wisadus rakstus un^m gahja fapulzês runas flausitees. Taisni tad wehl eekrita tâ fâuktee labee laiki ar dahrgu labibu, kuru nule eestrahdatôs lihdums un plehjumôs teizami padewâs. Muhsu, nesen no walga walâ tifuicheem, semkopjeem nu flahjâs labi, un kas nejauschi teef pee labflahjibas, tas weegli top pahrgudris — fur nu wehl, ja wina rakstôs un runâs par nepelniti gudru daudfina.

Gruchtumi wed pee atfihfchanas un schahdi gruchtumi, kas waretu usrahdit wainas^m un mudinat uš labofchanos, un nahza ari muhsu lauffaimneezibai. Bagahjuschâ gadufimtena beidsamôs diwi gadu desmitôs labibas un zitu lauffaimneezi-

bas rajchojumu zenas pamajam noslihdeja arweenu semak un laukfaimneezibas eeneftba, pehz wezas fahrtibas faimneefojot, leeliski masinajds. Daudsi laukfaimneeki, kas lihds tam warena ofihwot ka ihsti brammani, tagad eenehma tikai tik daudsi, ar ko eespehjams wifai weenkahrishi dsihwot. Kas pee laika isdewumus peemehrija eenehmumeem, tas wehl spehja turetees us eesfiditas weetas, bet kas pahrat brofchi palaidas us agrako apstaku atgreeschanos, tas dabuja ari ar speeki iseet pasaulk. Bet laukfaimneeku wisleelako datu kopigi nofpeeda neipehja, peemehritees pahrwehrsteem apstakkeem.

Wajadseja wehrot, ka muhsu laukfaimneeku eedomiba un nolaidiba nu spehji sudis, ka wini wainas meklis neween pee launa liktena, bet ari pee ferwis pascheem, ka wini atsiks, ka laukfaimneezibas „mahksla“ pee mums wehl nebuht neatrodas us nepahrifneedsama augstuma, bet pateestba ir tikai neisglijtotu waj mas isglijtotu laufchu diletantifms. Wajadseja wehrot, ka wini atstums tukfchos glaimotajus un meklis pehz wihreem, kas teem, kautfchu fkarbeem wahrdeem, usrahdis winu aloschanos un palihdsis meklet zeku us labaku atfihfchanu. Bet ne; luitnats un maitats behrns naw tik drihs labojams un pee atfihfchanas wedams. Ta glaimofchanas un paschleelibas laikmeta eespaids, kur Latweeti ka tahdu istehloja ka kahdu pahrzilweku un Latweefchu semkopi ka pahrfemkopi, nebija tik weegli isdsehshams. Ta ari labaka atsina pee muhsu laukfaimneeku wispahribas eeweefas tikai joli pa folim un wehl nebuht naw fasnegufi wehlejamu pakahpeenu.

Protams, newar teikt, ka Latweefchu laukfaimneezibas jekmigu attihstifchanos kawejufchi weenigi muhsu laukfaimneekteem teiktee glaimi waj atkal winu ahrfahrtigo, tihri ka tautai peemihofcha, stuhrgalwiba, eedomiba un attihstifchanas nepehja. Sai Deews muhs pasarga no tahda launa fpreeduma par muhsu tautas kautfchu wehl schimbrifsham eewehrojamafo fahrtu! Launuma galwenà fafne ari te ir ilga fmafshana gruhà kalpibà, kas samaitajufi pat augstu kultu-

ras stahwolli safneegufchas tautas, peem. Greekus. Gekam kahda tauta naw atswabinajufees no wehrdſibas eefpaibeem, winas attihſtiba un arodifkâ iſglichtiba un iſweiziba neſpehſj ſafneegt to pakahpeenu, kâ pee tautam, pee kuram wairs naw manamas pahrzeeſtas nebrihwibas ſihmes waj kas wehrdſibu nekad naw paſinufchas. Pee mums nu pahrzeeſtas nebrihwibas ſihmes bija jo gruhtaf iſdſehſchamas tadehl, ka Latweeſchi neſa f w e f c h u juhgu un ka wineem, ſwabadeem tikufcheem, nebij wadoſchu elementu iſ p a f c h u widus. It ihpaſchi muhſu ſemkopi bij it kâ iſlidojuſt biſchu ſaime, kura jaunâ mahjokli eelitta, atrodas beſ karaleenes. Tahdâ beſ ihſtas wadibas palikufchâ puhli dauds kas noſliht no zeka, dauds kas preekſchlaitâ aiſet bojâ, weegli attihſtas ſaunt, paſchmihligi dſinekti eeronas gurdeniba, laiſkums, beſdubhſchiba un uſnehmibas truhtums. Sewiſchki ſlitti weizas tee darbi, kas paſtrahdajami kopigeem ſpehkeem, jo daudſi, kas ſkatas, kâ tikai no kopiga labuma kautko noraut waj wiſmaſ weeglaki tikt zauri.

Deeſgan labi gan ſinam, ka atſwabinatee Latweeſchi ne ilgi palika beſ garigeem wadoneem iſ paſchu widus. Bet ſchee wadoni wineem bija gandrihſ weenigi wiſpahrigi tautiſkâs leetas. Turpreti Latweeſchu lauffaimneeki kâ tahdi wiſu ſwabadibas laiſu nodſihwojuſchi tik labi kâ beſ kahdas atſihtas wadibas. Pa datai te wainigs ihſto wihru truhtums ihſtâ laiſâ, pa datai — un laiſam pa leelakai — zaur jau agraf mineteem eemeſleem radufees Latweeſchu lauffaimneeku ſtuhrgalwiba un eedomiba, kas arodifkôs jautaju-môs negrib atſiht nekahdu pahrafumu (autoritati).

Tâ ſauktâ wiſpahrigâ wadiba Latweeſchu lauffaimneezibas attihſtibu daudſfahrer warbuht wairaf trauzejuſt, nekâ weizinajuſt. Aiſ pawirſchibas waj leetas neprafchanas wina Latweeſchu ſemkopiim ſtahtſija par wajadſibam un peenahkumeem, kam bija — kâ teiz — wehl laiſa deeſgan, bet no wiſſteidſigakâs wajadſibas un peenahkuma — ſawa aroda kopſchanas — ta muhſu ſemkopiim neſinaja nekâ ſajit. Latweeſchu ſemkopi fatra wahrda galâ pamahzija, ka winam buhſ mihlet un peekopt dſeedaſchanu, ka tam buhſ zeenit un

pa eespehjai ari darbigi weizinat teatra mahksu, ka tam buhs zelt stalus beedribas namus u. t. t. Ka Latweeschu laukfaimneeka galwenais usberums ir — iskopt sawu arodu, weenigi zaur ko winsch strahda swarigako darbu pee sawas tautas spehta wairoshanas — no ta tautas wispahriga wadiba sinaja mas ko teikt, un wehl tagad labprahnt neruna. Mtsihim, ka laukfaimneezibas neprateji, kahdi bij (un wehl ir) gandrihs wisk tautas wadoni, newareja laukfaimneekem dot padomu winu aroda; bet dereja scheem wadoneem gan eeprahetees, ka zilwetam, kam pamahziba wajadfiga, wispirms jasafa, ka galwenais swars tam japeegreesch sawa aroda iskopschanai. Deemschehl schihs mahzibas pasneegschanu daub'i, kas schkitas aizinati, sokot tautas preekschgalâ, atstahja bahrgan liktenim un gruhtam deenam, kuru mahziba allasch rugti baudama.

Waj tad nu ar ko brihnetees, ka muhsu laukfaimneeku jaunâ paaudse ilgu laiku usjausminajâs par daudsu ko zitu, bet tikai ne par to arodu, kuras winai buhs dot pahrtiku un nodroschinat winas nahkotni. Waj ko brihnetees, ka jaunee laukfaimneeki us sawu arodu nosfatijâs ar nizinaschanu un to peekopa tikai tadehl, ka nebij nefa zita — pehz winu domam labaka un zehlaka — mahzijuschees. Naw ari ko brihnetees, ka laukfaimneeks pee katra isdewiga gadijuma zentâs rahdit, ka winsch prot ari kautko „smalkaku“, peem. Dseedaschanu, teatra spehleschanu u. w. z., un ne tikai to weenfahrscho semes apkopeja darbu, kuru strahda ari wisnecewehrojamafee zilweki pagastâ.

Drihsat ja nu ne jabrihnas, tad tatschu japreezajas par to, ka Latweeschu semkopsis sawâ wispahribâ tahdâs apstaklâs naw wairak maitajees, ka winâ usglabajees weseligis kodols, no kura lihdschinejai ne wifai peewilzigai, tschaumalai sadruhpot, war isdihgt dailsch, spehzigs stahds, kas pee labas apfopschanas sawâ laikâ spehj nest kreetnus augkus. Wisk, kas leezina, ka Latweeschu semkopi ir tâ sakot, kreetna suga, kas pee pareifas kopschanas spehj dot arweenu teizamafas paaudses. Tikai ar kopschanu nedrihst leeki kawetees, nedrihst skopotees ar wajadfigeem lihdsfektem, jo taga-

Taisniba, ka mehš jau waretu dahrgos pehtijumus laut isdarit šweshtautescheem un to teefu pašči buht isweizigati to mantu eeguhšanā, ko ruhša un kodes maitā. Lai zitu tautu laufšaimneezibas lepotos ar sinibu wihreem, bet muhšejā lai isaudsinatu eewehrojamus praktikus. Bet ko mehš lai stahdam preti Wahzu Schulz-Lupigam waj kautšchu Kreewu Rewam? Gan nefa. Mums praktisku laufšaimneeku, kas kautšchu pašču dsimtenē buhtu ispelnijušchees wispahrigu eewehribu, ko tad nu wehl runat par muhšu laufšaimneezibas slawu pahri par dsimtenes robeschām. Ka mums pee muhšu laufšaimneezibas un pat wišas tautas attihstiščanās ihšā laikmeta wehl naw slawenu laufšaimneeku, par to naw ko kaunetees, turpreti tas pilnigi isprotams un attaišnojams. Bet attaišnojama naw muhšu eedomiba un leeliba, kura brihšcham neapraujas pat dišchotees, ka Latweeschu laufšaimneeku slawa jau ejot pa wišu plascho Kreewiju. Tas proti ir falti neeki, kā buhš pahrlēzinajees katrs, kas ar muhšu walsis eefšcheeni eepasinees plaschali un newis weznigi ar winas dascheem neattihstitateem fakteem, kur daudsmas isglihtotam un peeteekofchi šaprahtigam un uszihtigam Latweeschu semkopim šamehrā weegli eeguht atšihšchanu. Ka muhšu laufšaimneeziba wispahrigi atrodas uš augstaka attihstibas pakahpeena, nekā leelakās dalas eefšchejo gubernu laufšaimneeziba, tas ir glušči dabiski, jo mehš dsihwojam juhras malā, kur arweenu wišs kas ahtrati usplaukt un attihstas. Ja apluhtojam muhšejeem kurnehr lihbsigōs apstakōs atrodofchos Belgijas, Hollandes un Danijas laufšaimneezibu, tad waram tikai noskunt par to, ka muhšu laufšaimneeziba lihds šchim šamehrā tik mas šaneegufi.

Kautšchu mums wehl naw slawenu laufšaimneeku, tad warbuht wini drihš rasees, jo warbuht pee muhšu jaundš paaudšes manama leela zensčanās pehz augstakas isglihtibas laufšaimneezibā? Deemschehl nē. Augstikolās taisni laufšaimneezigu isglihtibu Latweeschu jauneki meklejušaji un meklē pahraf mas, un daschi Latweeschi, kas laufšaimneezibu studejušchi, wehlfaku dsihwē pat nodarbojas zitōs arodōs, kur warbuht maiši weeglafi un — pehz winu garščas — pa-

tihkamati pelnit. Waj ſchi parahdiba warbuht buhtu tahda leeziba par to, ka Latweeſcheem jau eebſimuschas ahrfahrtingas dahwanas un patikſchana uſ lauffaimneeziibu?

Ar zenſchanos pehz widejas iſglihtibas lauffaimneeziiba pee mums neklahjas daudj labaki. Daiſniba, ka ſemkopibas ſkolās (furu muhſu paſchu dſimtenē deemschehl naw neweenas) mahzas pahris deſmiti Latweeſchu jauneku, bet ſchis ſkaitlis preekſch muhſu lauffaimneeeku kopdaudſuma ir pahraf maſs. Un leelako datu no ſchi widejo ſkolu apmekletaju ſkaita uſ tureeni mudinaja newis ahrfahrtinga mihleſtiba waj apdahwinajums uſ lauffaimneeziibu, bet ſamehrā weeglais zekſch uſ arodifku iſglihtibu un zeribas, eekſchejās gubernās drihſ kluht treknās muiſchfungu weetas. Jo — tahdas baumas turas — eekſchejās gubernās pehz Latweeſchu pahrwaldneeeem ar wideju iſglihtibu eſot pahrlEEKS peeprafjums. Deemschehl ſchais zeribās daudſi ruhkti witas. — Ka tahdi muhſu wezaki — ſaimneeki ſawu dehlu ſuhstitu uſ ſemkopibas ſkolu, lai wiru paſchu ſaimneeziibai deenās buhtu peenahzigi iſglihtots waditajs, to gruhti ſadſirdei.

Sematās lauffaimneeziibas ſkolās Latweeſchi apmeklē wehl maſaf, iſnemot maſwehrtigos Wezſahtus, furu audſekni ari mehdi ſapnot, ka wini deenās buhs muiſchfungi ar treetneem eenahfumeem.

Jr gan ruhgta pateekſiba, ka tahdas mahzibas eestahdes, furās muhſu jaunee lauffaimneeki waretu ſawā arodā peenahzigi iſglihtotees, wineem gruhti peeſneedsamas. Schai noluhkā teem jadodas uſ zitām gubernām, fur ſaimneeziibas aſtakkli ir zitadi. Tas warbuht pa da la i aiſbildina to, ka ſtarp muhſu lauffaimneekeem ſaſtopami tik paſuhdoſchi reti, kas apmeklejuſchi kautſchu tahdu ſawa aroda ſkolu. Ka ſchahdas mahzibas eestahdes pee mums naw raduſchās wiſpahr paraſtā zelā, par to muhſu lauffaimneeki pateeſi naw mainojami, un plaſchaki iſpehtit ſchās noſchehlojamās parahdibas zehlonus mums — ſchini ſchaurajā pahrfkatā naw eephejams. Tagad nu ahrfahrtingā zelā dibinata eestahde, kura grib ſinamā mehrā uſnemtees ari Latweeſchu jaunoo lauffaimneeeku iſglihtofchanu winu arodā. Schi eestahde ir

Доволено цензурою. — Рига, 27-го марта 1902 г.

Drukajuſchi Kalniſch & Deuſchmans, Rigā maſ. Grezineeku eelā № 2.

Zelgawas Laukfaimneezibas Beedribas preekshshimigā faimneeziba. Pee minetās eestahdes nodibinašchanās, kura grib finamā mehrā ušnemtees ari jauno Latweešchu laukfaimneeku iſglihtošchanu wiau arodā. Šchi eestahde ir Zelgawas Laukfaimneezibas Beedribas preekshshimigā faimneeziba. Pee minetās eestahdes nodibinašchanās, kura noteek taišni gaduſimtenu mainas juhtis, redſam daſchu eepreeziņošchu, bet ari daſchu ſkumbinoſchu parahdibu, kas ſawu teef rakſturo muhſu laukfaimneeku garigo ſtahwokli un ari zitu tautas lozeklu iſtureſchanos pret laukfaimneezibu — jaunajam gadu ſimtenim atnahtot. Eepreeziņoſcha parahdiba ir ta, ka mehſ jele maſ warejuſchi ſtahtees pee ſchahdas eestahdes nodibinašchanas paſchu ſpehkeem. Turflaht, wajadſigās lihdselklus ſawahkot, laba daļa tauteeſchu parahdijuſchi tahdu juhſmibu, uſzihtibu un tahdu uſupurejoſchos ruhpiibu, par wiſpahribas labumu, ka mums pateeſi gods, tahdus ſaukt par ſawejeem. Turpreti janoſkumſt par to, ka peedaliſchanās pee wiſpahribaſ labumam nolemtā darba naw deeſgan wiſpahriga. Leels, deemſchehl, ſamehrā pahraf leels, ir to laukfaimneeku pulks, kas tahdam leetām pawiſam atmet ar roku waj, kas ſaka: „Dodeet tiſ mums naudu, gan tad mehſ pratiſim faimneekot!“ Tee ir tee, kas ſawā pahrgudribā jeb, zitabi ſakot, aplamibā neatſihſt, ka wiſai ziſwezigai praſchanai paſtahwigi jaattihſtas un jawirſas uſ preekſchu. Un leels, ſamehrā leels, ir atkal to pulks, kas grib ſilditees pee uguns, preekſch ka ziti neſuſchi, kuſch maltu, kuſch ſkaidinu waj ſchagarinu, un kas grib barotees no zitu ſuhri gruhti ſawahhteem krahjumeem. Tee ir tee gudree, kas wiltu atſihſt par leelu gudribu. Wini negrib ſtrahdat pee kopiga darba, kautſchu ſaprot, ka ſchis darbs ari wineem nahks par labu. Abi pehdejee pulki ir ta Zuhdu paaudſe, kas pelna, ka winu wed tuſſneſi preekſch iſmirſchanas, lai winas weetā raſtos jauna paaudſe, kas ir zeeniga kopt un ſargat muhſu tehweem ſolito ſemi. — Un tad mums ir wehl neuſtizigee, kas grib nogaidit, „kas tur iſnahks“, un ja buhs kas labs, tad ari wini ſawu balwu neatraus. Bet kad tad kas iſnahktu, ja wiſ tā nogaiditu? Noſchehlojami

ari, ka muhju tà fauktee bogatee un leelele wihri pee jaunas eestahdes nodibinaſchanas daudſfahr̄t iſrah̄dija, ka wini neſa: prot ſchi uſnehmuma ſwaru preekſch laukſaimneeziabas un pehdejàs noſihmi muhju tautas paſtaſweichanas un uſplaukſchaneſ leetàs. Daſchi, kaſ warbuht wehl ſtahw taſhdu eeſtaſſchu preekſchgalà, kuràm buhtu eeſpehjamſ jauno leetu bagatigi pabalſtit, gribas pat talkà lu h̄ d̄ ſ a m i, kur taſſchu buhtu wini peenachumſ, ſtahteſ kuſtibas pirmajàs rindàs. To teeſu atkal gan ar preeku eewehrojama, ka daſchi muhju iſglichtotee tauteeſchi par jauno eeſtaſhdi ruhpejaſ un to pabalſta ſamehrà prahwàm balwàm, kautſchu paſchi ſawu maiſi nepelna laukſaimneeziabà. — Taſſchu lai ari ir nupat mine: tàſ behdigàs parah̄dibas, tomehr mums, kà jau teiſts, japreezajaſ, ka muhju laukſaimneeziabas wehſturè gadu ſimtenu mainu apſihmè ſchahdas ſwarigaa eeſtaſhdes dibinaſchana paſchu ſpehkeem. Zereſim, kà preekſchſihmigà ſaimneeziaba buhſ ſtuhra akmenis, ap kuru lih̄ſ nahloſchaj gadu ſimtena mainai wiſa muhju laukſaimneeziabas ehka iſbuhweſeſ par preekſchſihmigu!

Ziſ ſamehrà maſu zeeniſchana pee muhju laukſaimnee: keem wehl atrod wini aroda rakſtneeziaba, uſ to jau wiſpaſ: rigà pah̄ſkatà aiſrah̄dits, peeminot „Semſopja“ laukſaimnee: ku daudſumam nepeemehriti maſo laſitaju ſkaitu. Laukſaimnee: ku taſhda iſtureſchanàs nelauj ari wairoteeſ kreetnàm grahmatàm par laukſaimneeziabu, kautſchu leetprateju, kaſ gribetu un wa: retu kreetnaſ laukſaimneeziabas grahmataſ ſarakſtit, mums zittadi wairſ netruhku.

Laukſaimneeziabas beedribu nodidinaſchana pee mums jau druſku nahluſi modè, kautſchu ne retòſ gadijumòſ ta ir pateeſi tiſai tih̄rà modeſ leeta. Tomehr ir mums laukſaim: neeziabas beedribaa, kaſ ſawuſ uſdewumuſ iſpilda loti teizami. Sewehrojama kà ſtarp ſawàm beedrenèm ſchimbrihſcham ir preekſchſihmigaa ſaimneeziabas eerih̄kotaja — Zelgawaſ Laukſ: aimneeziabas Beedriba. Ko ta preekſch jaunàs eeſtaſhdes da: rijuſi, taſ kaſtram wehrigam laikraſtu laſitajam jau ſinamſ. Ko wina turpmaſ tai paſchà leetà daris, par to ſchimbrih: ſcham ſinamſ tiſ daudſ, ka Zelig. Laukſ. Beedriba preekſchſih:

migo fainneezibu if gadus pabalstis ar 500 rbl. Ja wiſas lauffainneezibas un lauffainneeku beedribas un ſabredribas (peem. krahſtaſes u. z.) tahdam noluhkam if gadus maksatu tikai deſmito daku no ta, ko Zelg. Lauff. Beedriba, tad mums gandrihs if gadu deſmita waretu ifaugt pa jaunai preekſchſihmigai fainneezibai, kas wiſas uf reifi noſtahtos uf daubi droſchakam kahjam, nekã tagadejã pirmã ar ſawu ſamehrã koti maſo rihzibas kapitalu. Tad wiſa muhſu tã dahwetã weenkahrſchã lauffainneeziba pamafam, bet droſchi ſafneegtu koti augſtu attihſtibas pakahpeenu, un nu buhtu, tã ſakot, radufeſes ſeme, furã eeſpehjamſ ifaugt un attihſtiitees paſaules ſlaweneem lauffainneekteem.

Ja nu beidsot ihſi gribam rakſturot Latweeſchu lauffainneezibu 20. gadu ſimtenim atnahkot, tad jaſaka, ka ta ir kã ruhgſtoſchs wirums, furã nupat ſahl parahditees weena otra dſidra weeta. Wiſs iſnahkums nu atkaras no ruhgſchanas tahkãſas gaitas; ja ta buhs labwehliga, tad iſnahks noſklaidrojees, ſpehzigs un ſpirdſinoſchs wiſns, bet ja wiſa buhs nelabwehliga, tad raſeſes netihſs ſchfidrums, kas muhſu tautas wehſturẽ ſpehji radit tikai neghtu plankumu. Mehs ſinam, ka ſaprahtigam wiſndarim eeſpehjamſ ruhgſchanaï dot labwehligu wirſeenu, pat kad ta jau uſnehmuſt launu gaitu; tikai to wajaga darit wehl ihſtã laiã. Tadeht juhs, kas eeſet waj domajatees aizinati ſtrahdat muhſu tautas wiſnãkãlnã, ruhpejatees, ka muhſu lauffainneeziba deenãs noruhgt par to labo wiſnu, furu zildina katrs, kas dabujis no ta baudit, un kureſch muhſu tautu war jautrinat baltãs un ſtiprinat nebaltãs deenãs. Bet nemeteet wiſã glaimu dukkes, zensdamees weeglã kahrã eeguht leelã bara gawiles un peekriſchanu.

Ja juhs ar paſchu pahrdomaschanu ween neſpehjeet atſiht, kahds ſwars tautas ſtiſrumã ir lauffainneezibai, tad paluhſtojees, kã wiſas ziwileſetãs walſtis aiſſtahw un weizina ſawu lauffainneezibu, ko wiſas preekſch tãſ upurẽs. Aptwereet jel, zil ruhgti ir runat par muhſu ſemi, par muhſu dſimteni, kad ſchihſ ſemes leelãkã daka mums paſcheem nemaſ nepeeder. Un aptwereet, ka ari mums pee-

derigà femes dala war fust, ja ronas ziti, kas no muhfu femes spehji wairak auglus isnemt, tà tad ari par to dahrgaki maksat, nekà mehs paschi. Neeedomajatees jau, ka tee daschi fimti pa pašauli isklibuschi „muhsejee“ ar augstskolas isglichtibu un tas pulziensch isweizigu weikalneeku ween war muhfu tautu godà un spehkà zelt! Apstatatees peemehra deht Spaniju. Ko lihds tai winas wezds un kreetni apmekletàs augstskolas, kad winas laukfaimneeziba un ruhpneneziba ir panihfuschas: tur mehs redsam nabadsigu walsiti un bojà ejoschu tautu. Ja mehs sawu laukfaimneezibu un ruhpnenezibu peenahzigi neiskopstīm, tad tas pulziensch mahzito wihru tikai isstatisees kà pehrles uš uowahrguschas, fehrgu sagraustias, lehrwerès tehrptas meefas. Pehrlès uš tahdas meefas reebjas usstatit.

Tapehž wist — wist peegreesitīm reis laukfaimneezibas weizinaschanai pelnito wehribu, bet neesahkstīm darbu atschgarni, pirms g a l w e n o wehribu peegreeschot mahkslām un finatnēm. Jo tikai kur zaur laukfaimneezibas un ruhpnenezibas usplaukschanu wistas lauschu schkiras ituschas pee pahriizibas, tikai tur ir ihstà seme preeksch mahkslu un finatru koschas usseedešchanas.

3. Dzimtenes kugneeziba no senlaiķem lihd muhfu deenam.*)

Sentšju darbi **Bezaks** sinas par notikumeem muhfu
uſ juhras. Dzimtenē uſglabajas Indrika Latweeſcha 13.
gadu ſimtena eeſahkumā rakſtitā kronikā un Ditleba Anpeka
1296. gadā uſſihmetōs rakſtōs. Abi ſhee wehſturisko ſinu
uſglabataji peemin, ka Kuhri un Lihbi, kas apdſihwojuſchi
Baltijas juhras ſlejas apgabalus, allaſch uſbrukuſchi uſ juh-
ras pat leelām kaiminu tautām, kā Dahneem, Sweedreem,
kuras tajōs laiōs bijuſchas paſihſtamas kā duhſchigas juhr-
brauzeju tautas. Abu augſchā mineto wezo wehſturneeku
ſinas leezina, ka tagadejo Latweeſchu un Igaunu ſentſchi bi-
juſchi duhſchigi juhrbrauzeji. Tā Indrikis Latweetis maht
pawehſtit, ka ap 1202. gadu Igauni ar 16 kugeem iſlauvi-
juſchi Dahnija: pawalſti Eſtru (Jaſſtras ſalu), tant nopoſti-
dami baſnizas, apkaudami laudis un paremdami mantas.
Tahdus darbus Igauni un Kuhri bijuſchi para duſchi
ſtrahdat pa Danijas un Sweedrijas juhr-
malu apgabaleem. Tahlaſ Indr. Latw. wehſta par
Kuhru kautineem uſ juhras ar Wahzeefcheem. Ap 1210.
gadu Kuhri braukuſchi pa juhru uſ mahjam ar leelu laupi-
jumu. Bet Frihſu un ſwehtzelotaju bars ar ſaweem kugeem
toſ apſtahjuſchi, atnehmufchi wineem laupijumu un ſchetrus
kugus, atweſdami atnemtās mantas uſ Rigu. Reiſ Kuhri
un Lihbeeſchi ſabraukuſchi pee Daugawas grihwās ar ſawām
laimām tahdā pulkā, ka wiſs taſ juhras apgabals bijis ap-
klahts kā ar melnu mahkoni. Ap 1215. gadu pee Rigas
ſapulzejuſchees 200 Igaunu kugi, lai turetōs Wahzeefcheem

*) Bahrkſtatu par kugneezibu mums ſaipni ſaſtahdijis A. Vandre-
witiſch a kungs Rīgā, ilggadigais „Juhrneezibas Kalendara“ iſdeweſs
un daudſ juhrneezibas rakſtu ſazeretajs, tagad awiſes „Balks“ tirdſneezib-
as un kugneezibas peeliſkuma redaktors ur paſtahwigs lihdſtrahdneefs
kugneezibas leetās pee „Baltijas Wehſtneſcha.“

preti, winus neelaisiu Daugawas grihwā. Ditlebs Anpeke wehsta, ka Sahmsaleefchi bijufchi neganti, kuri nebaidijufchees pat no leelakeem kara fpehfeem; tee gahjufchi postidami pa semi un pa juhrū; kugōs winu fpehks bijis leels u. t. pr.

No fchām ihfajām fenlaiku finām noprotams, ka fenōs brihwibas laifōs Latweefchu un Igaunu fentfchi bijufchi pasihstami kā duhfchigi laubis juhras darbōs.

Rugneeziba tizibas Behz Latweefchu kartografa un dšimtenes reformazijas laifā. Pehhtitaja Mat. Silina fcho rindinu rakstittajam issazitām domām, muhsu fentfchi paturejufchi fawu perfonigu brihwibu un pašchu semes mantas ihpařchuma teefibas ari pehz Wahzeefchu atnahkschanas. us fcho eenahzeju lihdsatwesto feoda fajeħguma pamata. Dšimtsbuhřchanas atkaribā Latweefchu semneeks eelkuwis tikai diwi lihbs trihsšimts gabus wehlař, tizibas reformazijas, Luțera laifmetā, kad feodalā muiřchneeziba wispaħ Wahzija ġaligi nodibinajuřti fawu waru paħ semneeka perfonu, wina semi un darbu, tik neilgi preeksch un tuhlin pehz leelā semneeku dumpja Wahzija. Pař Latweefchu nebrihwestibu, atteezotees us winu perfonu un semes ihpařchumu 13. un 14. gadšimteni ta laifa wehsturiřkōs dokumentōs neesot nekur ne wehřts, iřnemot deřmito teefu (daku) un feoda nedaudsōs pařalpojums ordena labad, řahdi wispaħ parařti feodala laifa uřřkatōs. Ģeđřimto atkariba no eenahzejeem dibinajuřees us zeeti noteikteem rakřiteem lihgumeem, kuri pařtaħwejuřti tik ilgi, řameħr pašchu Latweefchu eeđřimtā muiřchneeziba, toreifejee ġungi un leelġungi naw tos atřtaħjuřti, ġaligi paħrwahřodamees un wiřās řawās interesēs ġuřchi peefleedamees Wahzeefcheem*). Pehz M. S. domām dšimtsbuhřchanas pirmais wehřtneřts paraħdijees, kad 1482. gadā muiřchneeziba dumpiġā řahrtā, pret řawa feodalā wiřřġunga, biřřķapas řinu, řapulzejuřees un draudejuřti řauřt pařliġā paħwesta, řeifara un wiřu řriřtigo leelġungu waru, ja nedos waku winu řopiġai wehřřchanař, semneekus zeeřti řaiřtiit pee weetas, jo řitabi wiřa seme atķal pařliřřhot „un-

deutsch oder heidnisch". Wehl aifrahdamš, ka no Rigas eedšiwotajeem tajā laikā wefela treišhdala bijuši Latweešchu.

Zadomā gan ka pehz Wahzeešchu atnahššanas talaika eedšimtee buhs wehl kahdu labu laiku paturejušchi šawu brihwibu, kuru baudot tee wareja peekoft šawus darbus uš juhras. Un daschi notikumi pateeši leef peenemt, ka tee wehl 14. un 15. gadšimteni dewušchi manit šawu špehtu juhras darbōš. Latweešchu Indrikis wehsta, ka 1203. gadā pee Kolkas raga, starp Kursemi un Sahmšalu, Kuhri un Sahmšaleešchi usbrukušchi ar šawām laiwām Wahzeešchu pretišchu un kara fugeem, kas braukušchi no Rigas uš Lībeku, pee kam Kuhri tos ešot ušwarejušchi. Tahdi usbrukumi Wahžu fugeem, kas braukušchi uš Rīgu waj no Rigas uš Wahzju, atfahrtojušchees beešchi ween ir wehslafōš gadšimtenōš. Lai no tahdeem usbrukumeem waretu atgainatees, tad 1432. gadā Lībekā un Rostokā, kuras pilšehtas ušturejušchas ar Rīgu šatiksmi pa juhru, dibinajušchas šewiščkas R i g a s b r a u z e e n u kompanijas „Rigasche Compagnie“, lai pulfōš brauzot fugeem buhtu leelaka drošhība pret usbrukumeem. Tajā laikā juhras laupitaji, to pulkā ari Kuhri, bijušchi tik štipri, ka 1432. gadā starp Rostoku un Wišmaru tee isnihžinajušchi wišu Lībekas flotti. — Wišu to šopā apzerot, jāpeenem, ka muhšu šentišchu darbi uš juhras beigušchees, kā M. Silinšch, iškaidro, tizibas atjaunošanas laikmetā. Wehlaku, 16. 17. un 18. gadšimteni eedšimto darbība uš juhras buhs aprobešchojušees laikam tilai uš šwejas darbeem, ko juhrmalneeki peekopušchi šawa deenišča uštura labā; jo šiwis teem bija weens no galwenafajeem pahrtikas lih- bšeškeem.

*) Kursemes muiščneezība išdewuši šewišču šaraktu par Kursemes muiščneeku dšimtām. No šča šaraktā redšams, ka ordenim beidšotees, pee muiščneeku fahrtas peederejušchas peršonas ar tihreem Latweešchu wahrdeem, peemehram von G a i l, kuršch beš ščaubām wehlaku pahrwehšees par von Šahn. Wišpahr dšimtenes muiščneeku wahrdi wairaf gadšimtenu laikā, ušrakstiššanas šinā štipri pahrwehrtušchees.

**Rugneezības atjauno-
šanas eesahhums.**

Wehstis par rugneezības atjaunashā nos pee Latweeshcheem shahh parahhdites ap 1850. gadu, Ar. Waldemara parahhdishanās laihmetā. Ar. Waldemars, wehl jauneklis buhdams, shahhām apzekojis dsimtenes juhmalas un atradis, ka juhmalneekēm ir dashas laimas peekrastu brautshānai. Ap 1850. gadu juhmalneekēm bijushas tikai 20—30 peekrastubrauzeenu laimas, zaurmehrā 40—60 reg. tonnu leelumā (1 reg. t. lihdsiga 100 kub. pehdam), kas braufajushas pa Rīgas juhras lihzi un ne tahlak. Ahrsemju brauzeenu fugi tai laikā peederejushchi Rīgas, Leepajas, Wentpils tirgotaju firmām. 1858. gadā Rīgas ohtai bijis leelaku sehgehfugu 55 ar 11,412 reg. t., un 86 peekrastu brauzeenu leellaimas ar 3800 reg. t.; Leepajai 18 leelaki fugi ar 2770 reg. t. un 7 masaki ar 400 reg. t.; Wentpiliij 5 leelaki fugi ar 708 reg. t. un 4 masaki ar 260 reg. t. Wīst leelatee fugi peederejushchi Wahzeeshchu tirgotaju firmām. Peekrastu brauzeenu rugneezība mas gaddās stīpri attihstijās pee Latweeshcheem, pehz Krimas kara, un likuši zeetu un droshchu pamatu ahrsemju brauzeenu fugu buhwēm dsimtenes juhmalās.

**Juhrskolu dibina-
šanas laihmetš.**

Rīgā jau no seneem laikeem (1805 g.) pastahwejuši juhrskola un Leepajā no 1843. gada. Abju shcho skolu darbībai, wahjo panahkumu dehl, bijis glushchi mas eespaids us weetejeem eemihneekēm un us fugu buhwem. Shcho skolu wahjeem panahkumeem par eemeslu bija tas, ka winas nebija shajneedjamas jau no dabas preeesh juhras darbeem raditeem droshshrdigajeem juhmalneekēm. Abas skolas atradās tahlu no smejneeku widutshcheem un tajās mahzija tikai Wahzu walodā, furu nešaprata juhmalneeki, Latweeshchi un Igauni. Shihš Wahzu skolas apmekleja pilshetu Wahzeeshchi un ari tahda daļa ahrsemneeku, kā tas redsams no audshknu sharak-

Доволено цензурою. — Рига, 11-го апрѣля, 1902 г.

Печатали Кальнинъ и Дейчманъ, Рига, малая Грѣшная ул. 2.

steem. No 1858. gada Kr. Waldemars daudzās rakstās, Kreemu un Bahju valodā, norādīja un kugneezības truhkuma nelabumeem tehviā un eeteiz derigus lihdsektus kugneezības flottes weizinašchanai. Kr. Waldemara puhlineem bija nezereti leeli, sekmīgi panahkumi, 1867. gadā waldiba isdewa jaunus, labus, wehl tagad pastahwoščhus juhrskolas likumus, us kuru pamata mas gabds Kuršemes un Wibšemes swejneeku leelakajds widutščds nodibinajās kahdas 10 jaunās juhrskolas. Juhrskolās mahzibu eeguwuščds juhrmalneekds radās jo zentigs gars us juhrneezības darbeem, gan us juhras, gan ari malā, tā ka mas gabds abu gubernu juhrmalās attihstijās kugu buhweschana. Wispirms tā nodibinajās Wibšemē, fur jau 1864. gadā, Minasčds, juhrmalneeku widuzi, nodibinajās preekščihmiga paraugu juhrskola, kas tika wadita no isweizigā kugu kapteina Kr. Dahla.

Europas juhru brauzeenu pasahkums pee Latweescheem.

Par to, ka pee muhsu juhrmalneekneem eesahkuschees brauzeeni us ahrsemju ostām, Kr. Waldemars raksta šča: Minasčneekneem isdewās pirmee šoki us tahlbrauščchanām it weegli. Juhrskolotajs Kr. Dahls, ka leels praktisks kugneezibā un energists un usnehmigs kugu kapteins, isškaidroja 1863. gadā wezajeem peekrastu brauzejeem labumus, kahdus atmet tahkaki brauzeeni, norahdidams, ka ari winu peekrastu brauzeenu kugeem wafaras laikā eespehjams dotees us ahrsemju ostām. Isškaidrojumu panahkums bija, ka semneeki ustizeja Dahlam kahdu labaku peekrastu brauzeenu kugi, kuram par laudim Dahls nehma daschus no tikai nodibinatās Minaschu juhrskolas mahzeekneem. Pirmajā wafarā Dahls atlizinaja 1300 rublus tihras pelnas, par ko semneeki newareja deesgan nobrihnetees. Otrā wafarā tee dewa šcho kugi jau daudš labprahtigaki. Schoreis Dahls atlizinaja kuga ihpasčneekam Zahnim Mikelsonam 1900 rublus. Trefschajā gadā daschi no Minaschu skoleneem istureja ekšameenus us juhrneeku amatu un ar to eeguwa teeščbu dotees ahrsemju brauzeends, wispirms pa Baltijas juhru un wehla ari

pa Seemekjuhru, us Hollandi, Angliju un t. pr. Tahds bija eefahkums pee Latweefcheem us Europas juhru brauzee-
neem.

**Ahrsemneeki dšim-
tenes flottē.**

Lihds 1867. gadā isdoto jauno juhřřkolu
lškumu laikam, ahrsemneekem bijuřřas
leelas teeřřibas us Kreewijas flagas tirdř-
neezibas kugeem. Rijas muitas walde fino 1881. gadā
Mařřkawas Keisariřřkai Juhřřneezibas Beedribai, řa lihds 1867.
gadam ahrsemneeki nekaweti peelaiřři wadit Rijas ahrsemju
brauzeenu kugus, beř řa teem buhtu bijis janoleek eřřamens us
juhřřbrauzeju grahdu (Выпускъ VII. 1881, 30 l. p.). Rā is
Rijas řenakās kugneezibas řinām redřams, ahrsemneeki islee-
tojufřři řřo teeřřbu jo plařřā mehrā un pee Rijas kugu
ihpařřchneekem, řas tolaiřř bijuřři Rijas Wahžu tirtgotaju
firmas, atřřahjuřři aiřřpreedumu pilnu eefpaidu, řas řipri
kawejis ahtrařř eefaknotees weetigai tirtgņeezibas flottei. Kad
bija nodomats dibinat Anaschōs jaunu juhřřkolu, tolaiřřu
Wahžu aprindas nehmās apgalwot, řa preeřř wifas Baltijas
juhřřas peeķřřates, no řalargas lihds Peterburgai, pilnigi pee-
teekot ar weenu pařřchu R i g a s juhřřkolu. řiř nepareiřři
bijuřři tahdi uřřřati un aiřřpreedumi, jau gaiřři peerahda
jaundibinati juhřřkolu panahkumi un wiku eefpaids us
dřřimtenes flotees ahřřo attihřřiřřchanořř pehbejōs gadu deřřmitōs.

**Dřřimtenes kugu
pařřahkums Atlantijas
brauzeenōs.**

Apmeħram lihds 1883. gadam juhřř-
malneeku řehģelfugi brauza pa Bal-
tijas un Seemek-juhru, us Angliju,
Hollandi, Franziju un t. pr. řa
retam, řahds dewās řelā ari us Spanijas un Wibusjuhřřas
ořřām, lai řeemas mehņeřřchōs labam řipram kugim newajadřřetu
palikřř beř darba, t. i. liktees řeemas gulā. Bet kugi wehl
nebija tiř řipri waj tiř drořři buħweti, lai waretu uřřnemt
brauzeenus pahri Atlantijas leeljuhřřai. 1882. gadā jaundibi-
najuřřees Latweeřřchu kugneezibas řabeedriba U s t r a eegahda-
jās dařřchus ahrřemēs buħwetus gan pawezus, bet tomehřř
wehl deeřřgan řiprus, leelakus (ořřola) kugus un laida tos

pahri Atlantijas leeljuhrai us Wakar-Indijas salām. Bet tā kā zaur ščo kugu neapdomigu rihžibu, tee pateesibā nedewa nekahdu faktisku peknu, tad winu brauzeeni nedarija nekahdu leelu usmudinajošču eespaidu us praktiskajem un apdomigeem juhrneekem. 1887. gadā noweda no Anglijas us La Plata upi ogku lahdiņu Widsemes juhmalā no J. Schnores buhwets kugis *Nota*, kurfch nopelnija nedsirdeti dauds naudas. Tas darija tif leelu eespaidu us juhrmalneekem, ka tee sahka laist sawus stiprakos kugus pahri Atlantijas leeljuhrai, kuras ostu wahrti nu teem bija atwehrti. Pahris gadus wehlatu eesahkās ari brauzeeni us Balto juhru, Archangelškas ostu, 1896. gadā eesahkās brauzeeni us Deenwid Afrikas ostu Kapšhtati, Durbanu un t. pr. Tagad katru gadu Atlantijas juhrai dodās pahri kahdi 70 kugi, kas buhweti dšimtenes juhmalās. 1901. gadā no dšimtenes sehgelkugu flottes kugeem 220 kugi atraduschees ahrsemju brauzeenōs.

Kugu buhwes dšimtenes juhmalā un winu wehrtiba.

Ahrsemju brauzeenu kugu buhwes Widsemes juhmalā eesahkās ap 1865. gadu, un Kursemes juhmalā kahdus 10 gadus wehlat. Zif un kahda leeluma kugi buhweti lihds 1883. gadam, nawa drošchi nošakams. Bet no 1883. lihds 1902. gadam par 100 reg. toneem *leelaku* kugu buhwets abju guberņu juhmalā 298 kugi ar 67082 reg. toneem, kuru wehrtiba šneedšas lihds 4.300.000 rubkeem.

Kahdus 30 gadus atpakaļ, kad fokū materials un darba špehts bija lehtaks, buhwejojot jaunus kugus muhšu juhmalā, registratons ismaksaja 50—55 rubkus. Bet tagad juhmalu šlejā kugu buhwem derigi fokū ir dauds dahrgaki un ari laušču darba špehts eewehrojami zehlees, tā ka tagad usbuhwet jaunū ahrsemjubrauzeenu kugi, reg. tons inahš 70 un pat lihds 80 rubkeem. Saprotams, ka kuga zena stahw taišnā atkaribā no buhwes materiala labuma, stipruma un talab zena newar buht pee wišeem weenada. Kursemes juhmalā 1889. gadā stipri buhwets kugis *Anna Matilde*, 378

reg. tonnu, kas spēji eesemt 670 tonnus smaga (oģu) lahdina jeb 230 standartus koku, smakšaja buhwetajeem 28,000 rublus, kas istaiša 74 rublus par reg. t. 42 rublus par smaguma tonnu un 122 rublus par standartu. Latw a, 1887. gadā Majorōs buhwets fugis, 528 reg. t. 850 sm. t. 275 standartu smakšaja 36,000 rublus, jeb 68 rublu reg. t. 42¹/₂ rubl. smag. reg. t. 131 rubl. standarts. Tapat ee-wehrojot daschu zitu fugu buhwju smakšas, nowehrojams, ka stipraki buhweta, leelaka fuga reg. t. isnaht ap 70—75 rubl., smaguma t. 40—43 rubli un standarts (165 kubiku pehdas) 120—130 rublu. Bet, schimbrihscham reg. t. pee dauds mas stipri buhweta fuga, isnaht ap 80 rublu.

Kauschu staitis us dsimtenes fugeem. Behs ruhpiigi eewahstām sīkam no muhsu fugeem, fugu kauschu staitis pret fugu registru tonnu daudsumu šadaldas šchahdā kahrtā. Us weena zilweka nahk:

pa 20 tonneem lihds	no	100 r. t. leela fuga,
" 30	" no 165—200	" " " "
" 31,3	" " 200—270	" " " "
" 36,5	" " 300—370	" " " "
" 39,5	" " 400—450	" " " "
" 43	" " 500—550	" " " "
" 43,3	" " 610	" " " "
" 62	" " 1000	" " " "

No tam redsams, jo leelaks fugis, ja šamehrā nemot, tas praša masak kauschu. — Us 1. janwaru 1902. gada dsimtenes sehgelkugu flottei par 100 reg. tonnu leelaku fugu bija 302 ar 67703 reg. tonneem, kureem wajaga ap 2050 fugu kauschu. Bes tam, no 20—100 reg. tonnu leelu fugu bija kahdi 210 ar 16,500 reg. t.; šchee kabatoschas fugi praša miwu rihkoshanai 730 zilwekus. Bes tam pee Baltijas ostām 1901. gada pirmā janwarī bija peerastīii 53 juhbras twaikoni, us kureem brauz 980 zilweki. Tā tad kopā dsimtenes flotte nodarbina ap 4000 juhrneekus un fuga laudis.

Kauschu algas un usturs. Uš muhfu dšimtenes ahršemju brauceenu sehgel-kugeem, žaurmehrâ nemot, weenam žilwekam isnahk algas $17\frac{1}{2}$ — $18\frac{1}{2}$ rubli un weena žilweka usturs ismaksâ 12 — $14\frac{1}{2}$ rublu par mehneš. Kugu kauschu algas uš dšimtenes sehgel-kugeem, no 200—500 reg. t. leeluma, par mehneš ir fešošas: kapteinam 28—30 rublu un 5—10 procenti no tihras pelnas jeb 2—3 procenti no ešešgeletâs frakts naudas; beš tam kapteinam mehds nahk par labu gratifikazijas un dâšči ziti masaki blakus eenehmumi, kâ diskonti un t. pr. Stuhramanim 27—30 rublu, wežakam matrosim 17—20 r., jaunatam matrosim 14—17 rublu, jungmanim 8—12 rublu, botsmanim 20—23 r., kugu žim mermanim 20—23 rubli, puškam 6—8 rubli, pawaram 9—21 rubl par mehneš. Uš masakeem kugeem algas drušku masakas.

Kugu brutto eenehmumi un pelna.

Muhfu kugu brutto eenehmumi un tihra pelna stahw taišnâ atkarâ no frakšču augštuma, kurch ir loti grošigs. Weenu gadu fraktes, peem. 1900. gadâ. augštas un otrâ (1901. g.) atkal apbrihnojami semas. Labôs frakts gadôs, wairafus kugus kopâ nemot, muhfu ahršemju brauceenu kugi eenehm brutto, žaurmehrâ, (1900. gadâ) 39 rublus un isdod preešč kuga rižibas 30 — $30\frac{1}{2}$ rubli, tâ ka tihra pelna isnahk uš weena reg. tonna ap $8\frac{1}{2}$ —9 rubli. Bet wehrojot pež, kugôs eegulditâ kapitala, žaurmehrâ pelna tahdôs isdewigôs gadôs isnahk 25—35 procenti. Semakôs frakšču gadôs brutto eenehmumi uš reg. tonna isnahk ap $34\frac{1}{2}$ rubli un tihra pelna istaiša 20—25 procentus. Katru kugi par šewi nemot, šaprotams, weens pelnijis masak, otrs atkal wairaf, un treščais warbuht brauzis pat ar šaudejumu, aiš neišdewigem apstahklem. Pee eenehmumu, isdewumu un tihras pelnas mehra leelâ šwarâ kriht kuga labuma un deriguma stahwollis; bet ir ari wehl ziti neparešfami eemešli, kas war kuga pelnu masinat waj paleelinat.

Dsimtenes juhrskolu Pehz juhrneeku amatam sagatarwoto panahkumi. juhrneeku skaita, galwenàs juhrskolas Widsfemes un Kursfemes juhrmalàs ir Minaschu, Mangachu, Wentspils un pehdejòs gadòs Seepajas. 1891. gadà nodibinajufees ari Arensburgà juhrskola, kura usrahda ihsti leelus panahkumus.

Uf juhrneeku amateem simtens juhrskolas sagatojuschas schahdu ekfaminetu juhrneeku skaitu;

Skolas	No kuram lihds kuram gadam	Tahkbrauzeeņu		Robotaschas
		kapteini	stuhmani	stuhmani
Seepajas	1864/1901	136	218	111
Minaschu	1864/1901	290	424	191
Mangachu	1877/1901	119	264	101
Wentspils	1871/1901	231	315	278
Rigas	1864/1896	244	265	12
Dundagas	1870/1901	—	2	253
Lub-Seres	1872/1901	—	—	101
Engures	1876/1901	—	—	112
Jelitsbergas	1873/1901	—	—	70
Kopà		1020	1494	1229

Pee schem skaitteem japeefihme, ka tee nawa eefkatami par pilnigi pareiseem, bet pateefibai tee stahw koti tuwu. Par Rigas juhrskolu truhsti sinu par pehdejeem peezeem gadeem. Des tam, 1872.—1889. gadam pasiahweja juhrskola Ushawà, Kursfemes juhrmalà un no 1875.—1890. gadam Palangà, kuras flehgtas wiwu wahjo panahkumu dehl. Kreetns skaits dsimtenes juhrskolu kugu kapteini atron weetas uf kugeem Kaspijas juhrà. Tapat tee brauz Rinas uhdenòs uf Kreewijas waldibai peederofchà Wondschurijas dselszeka beedribas prahwajeem twaitoneem. Rahda data atrod weetas uf Wolgas upes kugeem. Ari Baltà juhrà tee teef mekleti preefsch tureenes twaitoneem. Dsimtenes kugu kapteini prot wairafas walodas un wiwu wispahrà isglihtiba, wismaf pee kahdas datas, ir deefgan leela. Schis apstahklis tad ari pirmajeem nahf par labu.

Dzimtenes sehgeltegu Gefahumâ, t. i. ap 1870. gadu juhr-
apdroščinasčana. malneeku fugi gandrišj wišj brauža
neapdroščinati. Kaħbus gabus weħlafu eefahčâs labato
fugu apdroščinasčana Ħamburgâ. Par apdroščinasčanu
Ħamburgâ, bija jamahčâ 7—10 procenti no apdroščinajamâ
kapitala. Bet wišlaunafais pee tam bija, ka fugim nelaimē
krihtot, Ħamburgâ nowilka leelas naudas sumas no kuga
ihpaščneekem dabonamâs naudas un neceti, aij
daščadeem ņchaubigeem eemesleem, Ħamburgdseeschi nefo ne-
mahčaja par zeešteem ņaudejumeem. Tas dewa eemeslu Wiðsemes
un Kurņemes juħmalu ihpaščneekem dotees kopâ un ņawâ
starpâ, uš tikumiga pamata, apdroščinasčanu tee eefahča
1894. gadâ un turptina to liħdšj ņchim. No kugu weħrtibas
tee apdroščina weenu daķu ņawstarpigi, weenu daķu Ħam-
burgâ un ne 1899. gada, weenu daķu kaħdâ Kreewu apdrošči-
naščanas beedribâ.

ņawstarpigâs apdroščinasčanas panahčums ir ņchaħds.

Apdroščinati bija 1. janwari:

1895.	g.	17	fugi	par	Rbl.	23000
1896.	"	24	"	"	"	43000
1897.	"	30	"	"	"	56000
1898.	"	48	"	"	"	122000
1899.	"	55	"	"	"	156000
1900.	"	64	"	"	"	201500
1091.	"	56	"	"	"	188500
1902.	"	65	"	"	"	233500

No apdroščinata kapitala
ņaudejumi ņlijmâs.

Premijâs peħnits.		No apdroščinata kapitala	
1894. gadâ	727 rbl. 77 ņap.	20 rbl. 94 ņap.	Ķeb ap $1\frac{1}{4}\%$
1895. "	2450 " 76 "	3095 " 04 "	" " " " $10\frac{0}{10}$
1896. "	4013 " 90 "	454 " 60 "	" " " " $1\frac{0}{10}$
1897. "	6555 " 45 "	7326 " 02 "	" " " " $9\frac{0}{10}$
1898. "	11162 " 04 "	23800 " — "	" " " " $17\frac{0}{10}$
1899. "	13537 " 73 "	9196 " 66 "	" " " " $51\frac{9}{10}$
1900. "	13881 " 34 "	11415 " 09 "	" " " " $61\frac{9}{10}$
1901. "	15814 " 04 "	Ap 14500 " — "	" " " " $71\frac{0}{10}$

Pa 8 gadeem, } 68143 rbl. 03 ņ. Ap 70000 rubkeem Ķeb ap $56\frac{1}{2}\%$
t. i. liħdšj 31. } tas ištaiņa ņaurĶauram ap $7\frac{0}{10}$ pa gadu.
XII. 1901. }

Ja nem ņameħru starp premiju peħnu un ņaudejumeem
ņlijmâs pa wiņeem 8 gadeem kopâ, tad wišj ņaudejumi

Klismās istaifa ap $8\frac{1}{4}\%$ no apdrošinātā kapitāla, jo leelākie saudejumi procentos ir eegadijuschees tajās gādās, kad leelāks kapitāls ir bijis apdrošināts.

Latveešču juhrnee- Birnee raksti par juhrneežibas leetām
žibas literatūra. parahbijās Latveešču literatūrā, wis-
pirms Latveešču laikrakstās, „Latw.
Awisēs“ un „Mahjas Weeši“ no Kr. Waldemara. Apmeh-
ram lihbs 1885. gadam Kr. Waldemars bija weenigais, kas
rakstija par juhrneežibu. Sem Kr. W. eespaida, astondefmi-
tajās gādās, kahds rets rakstis isnahza ari no kahdeem Mas-
kawas Latveešcheem. stud. A. Butuka, J. Kreizberga, J.
Kelmēra un z. No 1889. gada sahka isnahkt „Baltijas Juhr-
neeku Kalendars, ar peelikumumu „Juhrneežibas Rakstu Krah-
jums“, kurfch turpinās lihbs schim. Dewindefmitajās gādās,
Mangatu juhrskolas preekschneeks, J. Breikschs isdewa „Juhr-
neeku Palihgu“ un „Dewiaziju“. Ap to pašchu laiku no A.
Bandremitšcha isdoti Latveešču walodā: 1) Kreewijas Kug-
neežibas Likumi, 2) Kreewijas Konsulata Likumi, 3) Kree-
wijos Muitnizu likumi, 4) Mhrsemju Ostu Apraksti, 5) Wid-
semes un Kursemes sehgeltugu šaraksti, (4 isdewumi). —
Ilgus gadus „Baltijas Wehsineks“ bija gandrihs weenigais
laikrakstis, kas wairak pašneedja rakstus par juhrneežibu. Ne-
tumis tee parahbijās ari „Balsi“ (no Kr. Waldemara). Ap
1892. gadu „Balt. Wehsin.“ eerihkoja šewišchku „Kugneeži-
bas Nodaku“. 1897. gadā pee „Balsi“ sahka isnahkt ihpašchs
„Tirdsineežibas un Kugneežibas Peelik-
tums“ pee katra numura.

1896. gadā no fugu kapteina P. M. Schnores isdots
Telegramu leksikons kugneekem, leelā formatā,
160 lapas pušes.

Patlaban atrodas drukā no A. Bandrewiškha sa-
stahbita wahrdniza juhrneekem Latveešču =
Kreewu = Angļu walodā.

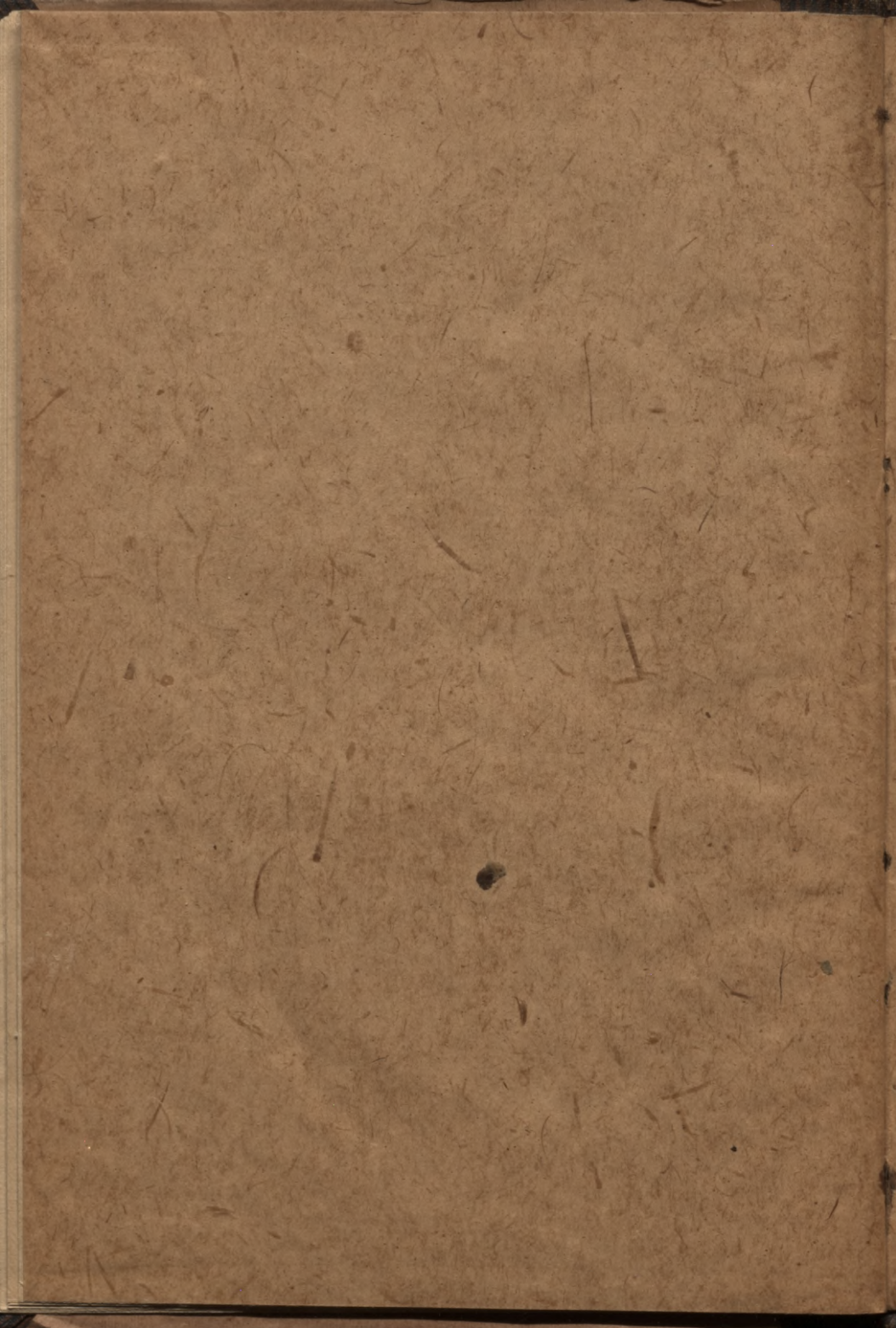
Schimbrihscham laikrakstis „Balsi“ eeskatams par gal-
weno juhrneeku organu, kurā fuga kapteini pašneekš rakstus
par juhrneežibas leetām.

Доволено цензурою. — Рига, 10-го мая 1902 г.

Drukājūšhi Kalniņsch & Deutšmans, Rīgā maf. Grezineeku eelā № 2

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309093978